

Voedselbossen in Nederland

---

*Samenvatting eerste onderzoeksresultaten
van het promotieonderzoek 'Sociale en
Economische Mogelijkheden voor
Voedselbossen in Nederland'*

13 juni 2023

Anna Roodhof

Rural Sociology, Wageningen University

T: +31 317 488 798

M: anna.roodhof@wur.nl

WAGENINGEN UR

For quality of life

Inhoud

- » Introductie
- » Hoe ziet het voedselboslandschap eruit?
- » Wat gebeurt er allemaal op het gebied van voedselbossen?
- » Voedselbosbouw als beweging
  - Wat gaat er goed?
  - Welke uitdagingen zijn er?
- » Conclusie

Introductie

We kunnen niet meer om voedselbossen heen. Met dit onderzoek, wat onderdeel is van een vierjarig promotietraject aan de Universiteit van Wageningen, laat ik zien dat voedselbosbouw in Nederland zich in recente jaren enorm heeft ontwikkeld. Sterker nog, voedselbosbouw in Nederland wordt door vele voedselbosbouwers als een sociale beweging gezien, met als doel om bij te dragen aan de landbouwtransitie.

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de stand van zaken van het voedselbossenlandschap in Nederland. Ik beantwoord de volgende vragen:

- Waar bestaat het voedselbossenlandschap uit?
- Wat gebeurt er allemaal op het gebied van voedselbossen in Nederland?
- Wat gaat er goed?
- Welke uitdagingen zijn er nog?

Door middel van een vragenlijst heb ik informatie verzameld van 109 voedselbosbouwers en 108 voedselbosprojecten om dit te bewerkstelligen. De deelnemers hebben de vragenlijst ingevuld in het najaar van 2022. In dit document zijn de belangrijkste vindingen weergegeven. Een artikel gebaseerd op dit onderzoek is inmiddels ingediend bij een wetenschappelijk tijdschrift voor publicatie.

Hoe ziet het
voedselbossen-
landschap eruit?

Voedselbossen

- » Online en via gesprekken met voedselbossen experts heb ik in totaal **236 voedselbossen** in kaart weten te brengen, zoals weergegeven op de kaart rechts.
- » Hiervan heb ik 206 voedselbossen geverifieerd via contact met de eigenaar of beheerder (weergegeven in het groen).
- » 13 heb ik niet kunnen verifiëren (weergegeven in het blauw).
- » Ook heb ik 7 voedselbossen in de kaart opgenomen die nog in aanleg zijn (weergegeven in het geel).

Statistieken uit de survey: Voedselbossen

Aantal voedselbossen in de survey: **108**

* Deelnemers konden meerdere antwoorden selecteren

» Grootte

Kleiner dan 0.5 ha:
16%

Tussen de 0.5 en 2.5 ha: 57.8%

Groter dan 2.5 ha:
25.7%

» In totaal: > 230 ha

» Jaar eerste aanplant

Voor 2000: 1.8%
2000 – 2010: 2.8%
2011 – 2015: 8.3%
2016 – 2020: 60.6%
2021 – heden: 26.6%

» Voornaamste doel*

Educatie: 53.2%
Experimenteren: 45.0%
Natuur: 26.6%
Maatschappelijk: 52.3%
Productie: 50.5%

» Ondernemingsmodellen*

Een stichting of non-profit organisatie: 33.9%
Eigen gebruik: 33%
Bedrijf met winstooigmerk: 20.2%
Sociale onderneming: 4.6%
Coöperatie: 2.8%
Openbare ruimte: 1.8%

» Gefinancierd met*

Eigen vermogen: 68.8%
Overheidssubsidies of overheidssteun: 41.3%
Particuliere investering: 9.2%
Donaties, sponsors of fondsen: 31.2%
Lening: 1.8%

Statistieken uit de survey: Deelnemers

Aantal deelnemers in de survey: **109**

* Deelnemers konden meerdere antwoorden selecteren

» Gender

Man: 53.2%

Vrouw: 45.0%

Non-binary: 0.9%

» Leeftijd

< 30: 3.7%

30-40: 10.1%

41-50: 28.4%

51-60: 27.5%

> 60: 30.3%

» Hoogst genoten opleiding

Post-doctoraal: 6.4%

WO: 40.4%

HBO: 40.4%

MBO: 9.2%

» Werk gerelateerd aan het voedselbos

Ja: 18.3% Nee: 42.2%

Gedeeltelijk: 22%

» Werk

Full-time: 14.7%

Part-time: 18.3%

Ondernemer: 21.1%

ZZP'er: 28.4%

Geen baan: 17.4%

» Inkomen

< Modaal: 31.2%

Modaal: 22.0%

> Modaal: 23.9%

» Aanraking met voedselbossen*

Via persoonlijk netwerk: 51.4%

Sociale media: 13.8%

Traditionele media: 12.8%

Anders: 31.2%

» Voornaamste beweegreden(en)*

Bijdragen aan de maatschappij: 54.1%

Bijdrage aan de natuur: 84.4%

Gezondere voeding: 58.7%

Onderdeel zijn van iets groter dan mijzelf: 46.8%

Andere onderdelen van het voedselbossenlandschap

» Consumenten en afnemers

Klanten, natuurwinkels, restaurants

» Coalities

Green Deal Voedselbossen

» Experts

Aanbieders van advies en consultancy diensten

» Financiële instellingen

Subsidieverstrekkers, banken, investeerders

» Plantgoed

Beschikbaarheid van systeem en eetbaar plantgoed

» Ondernemingen

Advies en consultancy diensten

» Organisaties

Bijv. Stichting Voedsel-bosbouw en Voedsel Uit Het Bos

» Wet & regelgeving

Bijv. bestemmingsplannen

» Land

Beschikbaarheid van (geschikt) land

Wat gebeurt er
allemaal op het
gebied van
voedselbossen?

Wat gebeurt er allemaal op het gebied van voedselbossen?

» Politiek

Green Deal Voedselbossen, maar in de praktijk veel verschillen afhankelijk van de desbetreffende gemeenten, provincies, waterschappen. Er zijn bureaucratische drempels, maar steun van ambtenaren kan deuren openen.

» Het delen en verspreiden van kennis

Er zijn veel workshops, trainingen en cursussen tegen betaling. Ook is er veel open source informatie beschikbaar, maar deze is versnipperd en vaak ongecontroleerd, wat voor verwarring en misinformatie kan leiden.

» Evenementen en activiteiten

Veel lokale activiteiten in en omtrent voedselbossen, maar ook grootschaligere evenementen die voedselbossen op nationaal niveau onder de aandacht brengen (bijv. de Floriade).

» Aandacht in de media

Voedselbossen komen vrij vaak terug in de traditionele media, voornamelijk in kranten (regionaal en nationaal) en op de radio (bijv. Vroege Vogels).

Voedselbosbouw als beweging

The background of the slide features a close-up photograph of olive branches with small, green olives. The scene is backlit by a bright sun, creating a warm, golden glow and a soft, hazy atmosphere. The branches are dark against the bright light, and the olives are small and round, clustered along the stems.

Is er sprake van een voedselbosbeweging?

Veel voedselbossers (71%) vinden van wel. Opvallend is dat in de provincie Drenthe dit in mindere mate wordt ervaren: slechts 30% ziet voedselbosbouw als een sociale beweging. In andere provincies ligt dit percentage veel hoger.

Wat gaat er goed?

Toegang tot

- » **Relevante kennis:**
  - 27.% zegt 'neutraal'
  - 74.% zegt 'goed' of 'zeer goed'
- » **Relevante contacten:**
  - 34.9% zegt 'neutraal'
  - 50% zegt 'goed' of 'zeer goed'
- » **Werknemers en/of vrijwilligers:**
  - 37.6% zegt 'neutraal'
  - 43.1% zegt 'goed' of 'zeer goed'
- » **Klanten en/of afnemers:**
  - 54% zegt 'neutraal'
  - 11.9% zegt 'goed' of 'zeer goed'

Ervaring algemene omstandigheden voor voedselbossen:

- » 'Zeer slecht' of 'slecht': 26%
- » 'Neutraal': 39%
- » 'Goed' of 'zeer goed': 36%

Wat halen voedselbossers uit voedselbosbouw?

» Enthousiasme

- 'Een beetje': 17.4%
- 'Veel' of 'heel veel': 54.1%

» Kennis

- 'Een beetje': 22.9%
- 'Veel' of 'heel veel': 49.5%

» Zelfvertrouwen

- 'Een beetje': 21.1%
- 'Veel' of 'heel veel': 39.4%

» Trots

- 'Een beetje': 20.2%
- 'Veel' of 'heel veel': 50.5%

» Hoop voor de toekomst

- 'Een beetje': 16.5%
- 'Veel' of 'heel veel': 57.8%

» Om kunnen gaan met tegenslagen

- 'Een beetje': 28.4%
- 'Veel' of 'heel veel': 31.2%

Welke uitdagingen zijn er?

» Infrastructurele uitdagingen

- Wet en regelgeving
- Financiën
- Land schaarste
- Plantgoed schaarste

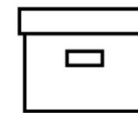
» Uiteenlopende normen en waarden

- Onder voedselbossers
- Tussen voedselbossers en hun omgeving

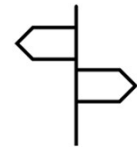
» Voedselbos-definities

Uiteenlopende meningen over de wenselijkheid van een definitie van voedselbossen (Green Deal Voedselbossen)

» Misinformatie

- Gebrek aan controle van de juistheid van informatie
- Tegenstrijdige informatie
- Gebrek aan organisatie van informatie

Conclusie

Voedselbosbouw in Nederland staat nog in kinderschoenen, maar het is een enorme groeispurt aan het maken. In Nederland zijn er anno 2022, 231 voedselbosprojecten. Voedselbossen zijn ontzettend divers wat betreft formaat, doel en verdienmodel. De meeste hebben meerdere doelen en inkomstenbronnen. Wel zijn er nog weinig voedselbossen met als hoofddoel productie, wat waarschijnlijk te maken heeft met de jonge leeftijd van de meeste projecten.

Hoewel voedselbossen veel van elkaar verschillen, geldt dit minder voor de voedselbosbouwers. De meeste voedselbosbouwers zijn tussen de 40 en de 60 jaar oud, hebben een HBO of WO opleiding afgerond en zijn niet inkomensafhankelijk van hun voedselbos. Veel deelnemers hebben meerdere beweegredenen, maar de voornaamste beweegreden is veelal het willen bijdragen aan de natuur.

Het voedselboslandschap bestaat uit meer dan alleen voedselbossen en voedselbosbouwers: organisaties, coalities, bedrijven, klanten en bezoekers zijn ook onderdeel van het geheel. Daarbij is 71% van de deelnemers van mening dat voedselbosbouw een sociale beweging is. Veel deelnemers gaven aan dat deze beweging heeft bijgedragen aan hun toegang tot relevante kennis en contacten, hun enthousiasme, gevoel van trots en hoop op de toekomst.

Ook zijn er enkele uitdagingen naar voren gekomen met betrekking tot infrastructuur. Een oorzaak hiervoor is dat voedselbosbouw veelal nog geen plek heeft binnen de Nederlandse bureaucratie. Daarnaast is de voedselbosbeweging nog in een opstartfase met weinig organisatie, wat kan leiden tot misinformatie.

Al met al geeft dit onderzoek een overzicht van de huidige stand van zaken in het voedselbossenlandschap in Nederland. Het laat duidelijk zien dat voedselbosbouw steeds meer een plek aan het claimen is in de Nederlandse samenleving. Op basis van dit onderzoek wordt nu verder onderzocht hoe verschillende voedselbossen precies functioneren op economisch vlak en wat zij nodig hebben om te kunnen floreren. Maar één ding is nu al duidelijk: we kunnen niet meer om de voedselbosbouw heen.

Dankwoord aan de voedselbossers

Ik wil alle deelnemers aan dit onderzoek hartelijk bedanken voor hun bijdrage. Ook wil ik Wouter van Eck, Jelle Fekkes, John Vermeer, Femmeke Huigens en Bastiaan Rooduijn in het bijzonder bedanken voor het sparren en hun steun.

